


Yirminci Yüzyıl Fransız Akademisinde Mekkî-Medenî Surelerin Özelliklerini Tespitte Bir Örnek: Blachère'in *Le Coran* Eseri ^a

 FATİH BUBA ^b

Öz: Bu çalışma, yirminci yüzyıl Fransa akademisinde Kur'an araştırmalarında önemli bir örnek olan Régis Blachère'in *Le Coran* adlı eserini, özellikle Mekkî ve Medenî surelerin özellikleri hakkında yazdıkları bağlamında ele almaktadır. Batı'da oryantalist çalışmalar, Kur'an metni ve tarihi kapsamlı bir literatür oluşturmuştur. Fransa özelinde ise Müslüman dünyayla erken dönemden itibaren kurulan ilişkiler, Kur'an etrafında hem polemiklerin hem de akademik üretimin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Makalenin temel odak noktası, Kur'an tertibi meselesi ve nüzul sırasına göre okuma girişimleridir. Bu bağlamda Régis Blachère, Fransa'daki oryantalist gelenek içinde öne çıkan ve çalışmaları günümüzde etkisi süren bir akademisyen olarak ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, Blachère'in akademik kimliğini ve Kur'an'la ilgili temel eserlerini tanıtmak, onun kronolojik yaklaşımını şekillendiren hususları incelemek, Mekkî-Medenî sureler bağlamında görüşlerini özetlemek ve çalışmasının sonraki literatüre etkisini genel hatlarıyla değerlendirmektir. Onun Kur'an çalışmalarının merkezinde, nüzul tertibine göre düzenlenmiş Fransızca Kur'an tercümesi olan *Le Coran* yer almaktadır. Makale, Blachère'in Mekkî-Medenî surelere dair değerlendirmelerinin, onun Kur'an tarihi anlayışı ve rivayetlere yaklaşımıyla yakından ilişkili olduğunu vurgular.

Anahtar Kelimeler: Blachère, *Le Coran*, Mekkî-Medenî, yöntem, oryantalizm.

^a Bu çalışma, yazarın 2020 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Deroeze'nin Mukayesesi* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

^b Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Programı
fatihbuba@hotmail.fr

A Case Study on Identifying the Characteristics of the Meccan and Medinan Surahs in Twentieth-Century French Academic Circles: Blachère's Work *Le Coran*

Abstract: This study examines *Le Coran* by Régis Blachère, an important example of Qur'anic studies in twentieth-century French academia, with particular reference to his writings on the characteristics of Meccan and Medinan suras. In the West, orientalist scholarship has produced a comprehensive body of literature on the Qur'anic text and its history. In the French context in particular, early and sustained relations with the Muslim world created a fertile ground for both polemical debates and academic production centered on the Qur'an. The main focus of the article is the question of the arrangement of the Qur'an and attempts to read it according to the order of revelation. Within this context, Régis Blachère is addressed as a prominent figure in the French orientalist tradition whose work continues to exert influence today. The aim of the study is to introduce Blachère's academic profile and his principal works on the Qur'an, to examine the factors that shaped his chronological approach, to summarize his views on Meccan and Medinan suras, and to assess in general terms the impact of his work on subsequent scholarship. At the center of his Qur'anic studies stands his French translation of the Qur'an arranged according to the order of revelation, *Le Coran*. The article emphasizes that Blachère's evaluations of Meccan and Medinan suras are closely connected to his understanding of Qur'anic history and his approach to transmitted reports.

Keywords: Blachère, *Le Coran*, Meccan-Medinan, methodology, orientalism.

Giriş

Tarih sahnesine çıktığı andan itibariyle, Kur'an hakkında farklı görüşler oluşmuştur. İlk etapta iman edip-etmeme düzeyinde şekillenen bu bakış açıları, zamanla anlama, anlam verme, polemik ve araştırma konularıyla de iç içe olmuştur. Bu süreçte değerlendirilen konular sadece Müslümanları değil, aynı zamanda gayri müslimleri de ilgilendirmiştir. Bu bağlamda Oryentalistler Kur'an hakkında araştırmalar yapmışlardır. Hatta Batı'daki çalışmaların bu anlamda birbirlerini dikkate aldıklarını ve bir nevi gelenekleştiklerini söyleyebiliriz. Örneğin Nöldeke'nin (1836-1930) *Geschichte des Qorans* eserini talebeleri tamamlamış ve bu çalışmaları sonraki yazarlar tarafından hesaba katılmıştır.¹ Öte yandan, erken bir tarihten itibaren Fransa coğrafyası Müslümanlarla ilişki içerisinde olmuştur. Bu çerçevede İslam dini etrafında polemikler olduğu gibi Kur'an'a ilişkin çalışmalar da mevcuttur. 17. yüzyılda ilk tam Fransızca Kur'an tercümesi yayınlanmış ve bu çalışmalar zaman geçtikçe mantıklı olarak artmıştır.²

Bu polemik konulardan bir tanesi Kur'an tertibidir. Bu konu etrafındaki analizler çağdaş dönemde yeni bir metot düşünülmesine sebep olacaktır. Kur'an'a kronolojik yaklaşım İslami gelenekte kökenleri olan bir yöntemdir.³ İlk nesillerden itibaren Müslümanların düşüncesinde tarihle bağlantılı bazı alanlar üretilmiş ve sözler söylenmiştir. Batı'da Kur'an'ı anlamak için, konularının nasıl bir gelişim sağladığını görmek üzere bu malzemelerin belli bir oranda kullanılıp, bir yöntem çerçevesinde tatbik edildiğini görmek mümkündür.

Makalemizin iki önemli konuya sahip olduğunu söyleyebiliriz: Blachère ve Mekkî-Medenî surelerin özellikleri. Türkiye'de Blachère'i ilgilendiren 3 tez tespit edilmiştir. Biri bizim

¹ Mesut Okumuş, "Kur'an'ın Kronolojik Okunuşunun Muhasebesi," *İslami İlimler Dergisi Yay.* (2007), 18; Fatih Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 29.

² Montgomery Watt, *Kur'an'a Giriş*, çev. : Süleyman Kalkan (Ankara : Ankara Okulu yay., 2013), 209.

³ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 30.

hazırladığımız tezdir, diğerleri onun tarih eserine veya kısmen bazı görüşlerine odaklanmaktadır.⁴ Türkiye dışında tespit ettiğimiz metinler,⁵ direkt olarak Mekkî-Medenî konusuna girmemekle birlikte onun Kur'an ile ilgili çalışması hakkında bilgiler barındırmaktadır. Bu anlamda bizim de yararlandığımız *Analecta* ve dergilerde yazar hakkında makaleler ve reviewlar mevcuttur. Bu çalışmalarını yazımızda kullanmaya gayret gösterdik. Türkiye'de yazar hakkında az çalışmaya rastladık.⁶ İlgili çalışmalar bizim tespit ettiğimiz bilgilerle genel olarak uyum içindedir. Yabancı dilde de bazı eserlerin hazırlandığını fakat bizim ele aldığımız alanla genellikle irtibatlı olmadığını söyleyebiliriz. Her ne kadar *Kronoloji Al-Qur'an I (Gustav Weil, Noldeke-Schwally dan Blachère)* adlı çalışma kronolojik sıralamalara odaklandıysa da bizimle aynı yöntemi takip ettiğini söyleyemeyiz. Mekkî-Medenî bahsine gelince konuya ilişkin tez ve makalelerin sayıca yoğun olduğunu söyleyebiliriz. Teorik olarak sadece bu konuyu ele alan çalışmalar mevcut olduğu gibi çeşitli konular çerçevesinde de ele alındığı örnekler mevcuttur.⁷

⁴ İsmail Metin, *Fransız Oryantalistlerin Siyer literatüründe Hz. Muhammed İmajı (Maurice Gaudetfroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson örneği)*, Doktora Tezi (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015); Ensar Yılmaz, *Fransızca Literatürde Hz. Muhammed ve Kur'an'a Yaklaşımlar*, Doktora Tezi (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2023).

⁵ Noha Abdel Meguid, *Rhétorique du texte traduit et interprétation[s] du sens : application sur une sourate du Coran dans les traductions de Régis Blachère et Jacques Berque*, Doktora Tezi (Paris: Université de la Sorbonne Nouvelle, 2011); Maria Ulfah, *Orientalisme dalam Studi Islam (Kronoloji Al-Qur'an I (Gustav Weil, Noldeke-Schwally dan Blachère))* (Sınav Kağıdı 2019), İntitüt İlmu al-Qur'an Jakarta, Arrazy Hasyim; Shahande Amene - Khakpoor Rahim "Comment Blachère Compiled the Qur'an and Its Relation to the Assignment of Distorting the Quran (Reviews and Criticism)," *Asian social Science* 12/6 (2016).

⁶ Ensar Yılmaz, "Fransız Oryantalist Régis Blachère'in Kıraatlere Yaklaşımı," *Turkish Studies - Religion* (2023), 491-513; Ensar Yılmaz, "Fransız Müsteşrik Régis Blachère'in Kur'an'a Yaklaşımı," *İlahiyat Araştırmaları. Dergisi* 19 (2023), 43-86; İsmail Metin, "Batı'da Hz. Muhammed'in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar: Maurice Gaudetfroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson Örneği," *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* IX/45 (2016), 1023-1032.

⁷ Atilla Yargıcı, "Mekkî ve Medenî Surelerin Ana Mesajları Açısından Değerlendirilmesi," *İslamî Araştırmalar Dergisi* 17/4 (2004), 281-294; Fethi Ahmet Polat, "Mekkî Surelerde Müşriklere Yönelik Eleştirel Dil," *Kur'an Nüzulunun Mekke Dönemi* (Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yay., 2013), 146-168; Remzi Kaya, "Mekkî Surelerde Ehl-i Kitap", *Kur'an Nüzulunun Mekke Dönemi* (Çorum Belediyesi Kültür Yay., 2013), 171-189; Mesut Okumuş, "Kur'an'ın Tedrici Nüzul Süreci Bağlamında Mekkî ve Medenî

Bu genel tablodan anlaşıldığına göre Fransa'da Oryantalist gelenek içerisinde Régis Blachère, ismi bilinen ve çalışmasıyla hâlâ anılan bir akademisyendir. Bizler makalemizde onun hakkında bazı bilgiler verip, eserinin ve kronolojik yaklaşımını tanıtmak istiyoruz. Yoğunlaşmak istediğimiz alan Mekkî-Medenî bahsidir. Nitekim Nüzul sürelerini tespit etme konusunda kullanılan bir ölçüt olması bu alanı önemli kılmaktadır.

Yazımızın ilk bölümünde Blachère'in hayatı ve öne çıkan bazı eserleri hakkında bilgi vereceğiz. İkinci bölümde onun değerlendirmelerinde Mekkî-Medenî surelerin özellikleri hakkında bilgi vereceğiz. Bu bölümde alanla irtibatlı farklı hususların olduğunu da ele alacağız. Son bölümde bu çalışmanın etkileri hakkında konuşacağız.

1. Blachère'in Hayatı, Eserleri ve Kur'an Rivayeti

1.1. Blachère'in Hayatı

Régis Blachère (1900-1973) Paris'in bir semtinde Dünya'ya gelmiştir. Gençliğinde ailesiyle birlikte Fransa'nın bir sömürgesi olan Fas'a gitmiştir. Orada eğitim aldıktan sonra 1922'de Cezayir'e gitmiş zamanın meşhur Oryantalistlerin yanında yer almıştır. 1924 yılında Edebiyat fakültesinden mezun olmuş ve Arapça hocası olarak göreve başlamıştır. 1929-1935 yılları arasında Institut des Hautes Etudes Marocaines (Fas Yüksek Araştırmalar Enstitüsü) kurumunda müdürlük yapmış ve o esnada *Herperis* adlı mecmuaya yazılarıyla katkıda bulunmuştur.⁸ 1936 yılında Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes (Yaşayan Doğu Dilleri Milli Okulu)

Sureler Üzerine," *Eskişeni* 27 (2013), 7-21; Sıddık Baysal, "Mekkî-Medenî Olgusunun Kur'an Lafız ve İbarelerinin Anlam ve Delaletlerini Belirleyiciliği:107/Mâûn Suresi Örneği," *B. U. İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 3/5 (2016), 23-58; Esra Gözeler, Surelerin Mekkiliği ve Medeniliği: 22/ el-Hacc Suresi Örneği," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 58/1 (2017), 69-108; Esra Gözeler, "Mekkî-Medenî Sure Tipleri : Hz. Aişe, İbn Abbas-Kurayb, Mücahid ve Katade Rivayetleri," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 58/1 (2017), 225-238; Soner Aksoy, "Mekkî-Medenî Süre Tespitinde Üslup ve Muhtevanın Önemi: İnsan Süresi Örneği," *Darulfunun İlahiyat* 29/1 (2018), 49-69; Burhan Çonkor, "Son Dönem Mekkî Surelerde Öne Çıkan Toplumsal Mesajlar," *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü* 11/1 (2020), 321-352.

⁸ Hidayet Yavuz Nuhoglu, "Blachère, Régis," *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 1992), 6/244-245.

okulunda doktor olmuş ve Arapça uzmanı olarak o kürsüde bulunmuştur.⁹ Bu esnada *Biblioteca Arabica* dergisinde yazılar hazırlamış ve sonraki yıllarda söz konusu kurumda sorumluluk üstlenmiştir. 1950 yılında 20 yıl boyunca hizmet vereceği Sorbonne Üniversitesinde Philologie et Littérature Arabes du Moyen-Âge (Ortaçağ Arap Dili ve Edebiyatı) kürsüsünün başına gelmiştir.¹⁰ Ömrünün sonuna doğru kör olmuşsa da çalışmalarına ve derslerine talebeleri yardımıyla devam etmiştir.¹¹

Blachère'in akademik görevi çerçevesinde farklı kurumlarla iş birliği içerisinde olduğunu görmekteyiz. Bu yönüyle öne çıksa da çağın sorunlarını görmezlikten gelmemiş, hatta prensipli ve ahlaka önem veren birisi olarak tanıtılmıştır. Mesela siyasetle irtibatlı bir meseleden örnek vermek gerekirse, sömürge altındaki Mağrip ülkeleriyle ilişkinin uzlaşa temelli devam etmesini istediği bilinmektedir. Kendisi de tecrübe ve bilgisiyle sömürgelerin bağımsızlığının gerekli ve kaçınılmaz olduğunu o yıllarda savunmuştur.¹² Başka bir örnek André Parrot tarafından bir yazısında aktarılmaktadır. Parrot, onun Irak'ta düzenlenen bir anma töreninde Fransa'yı temsilen Arapça bir teşekkür konuşması yaptığını ve bu ziyaret vesilesiyle Irak ve Fransa'nın askıda olan ilişkilerinin yenilenmesine katkı sağladığını not etmektedir.¹³ Eğitim alanıyla ilgili bir prensibini anmak gerekirse, onun Arapça dili eğitiminin güzel bir seviyeye gelmesi için sarfettiği çabalarını anmak mümkündür. Fransa ve bağlı topraklarda Arapça eğitimini teftiş etmek üzere görevli olmuştur ve bu eğitimi daha kaliteli kılmak için emek sarf etmiştir.¹⁴ Bu farkındalık Blachère'in

⁹ Henri Laoust, "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère," *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 121^e année, 3/197, 560-576, 567.

¹⁰ Laoust, "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère," 563.

¹¹ Laoust, "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère," 563.

¹² Laoust, "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère," 576 ; Charles-André Julien, "Celui qui montrait la Voie Droite", *Régis Blachère Analecta* (Damas : Institut Français de Damas, 1975), XI.

¹³ André Parrot, "Régis Blachère (1900-1973)," *Syria*, 50:3/4 (1973), Institut Francais du Proche-Orient, 476-477.

¹⁴ André Miquel, "Le Langage d'une vie," *Régis Blachère Analecta* (Damas : Institut Français de Damas), 1975, XIII-XVI.

araştırmada ya da pedagojide olsun Arapça'nın önemini anladığını gösterdiği gibi, onu bu alandaki projelere girip sorumluluklar almaya sevk etmiştir. Blachère Arapçanın hem araştırma için hem Müslüman topraklarda kültürel faaliyetler açısından önem arz ettiğini biliyordu.¹⁵

1.2. Kur'an ve Kronolojik Yaklaşımla Bağlı Olan Eserleri

Blachère'in on beşe yakın telifi ve tercümesi varken yüzden fazla yayınlanmış çalışması vardır. Eserlerin tümünü burada sıralamayacağız. Fakat -Hidayet Nuhoğlu'nun da İslam Ansiklopedisinde sunduğu- en popüler ve kronolojik yaklaşımıyla ilintili olanları nakletmek istiyoruz.¹⁶

En meşhur eserleri arasında¹⁷ İslam d'Hier et d'Aujourd'hui koleksiyonuna yazdığı *Le Coran Traduction Critique selon un essai de reclassement des sourates* nüzûl tertibine göre düzenlenmiş Fransızca Kur'an tercümesi bulunmaktadır. "Kur'an metni Müslümanlarda önemini niye yitirmedi ve hâlâ etkili olmasının sırrı nedir?" sualiyle başlayan, ilk cildi giriş (Introduction) olan 3 ciltlik bir eserdir. Bu cilt sayesinde yazar tercüme metnini girişindeki bilgilerle doldurmamış, sadece ayetlerin tercümelerine odaklanarak, farklı kıraatlara yer vermiş (hatta varyantlı tercüme yapmıştır), sonradan eklendiğini düşündüğü ayetleri işaretlemekle meşgul olmuştur. Merkezi bir önem taşıyan surelerin giriş kısımlarında kronolojik sıradaki listesinde hangi sureyi hangi konuma koyduğunun sebeplerini anlatmış, bunun yanı sıra kelime tahlillerini ve rivayetleri de belirtmiştir. Yine sure başında kullandığı kaynakları sıralamıştır ki bu bize göre isabetli bir uygulamadır. Kutsal kitap atıflarına yer vermiştir. Daha sonraki süreçte tercümesinin kullanımını kolaylaştırmak amacıyla *Le Coran (al-Qor'an) Traduction de l'arabe* ismiyle Mushaf tertibine çevirecektir ve *Introduction au Coran* eserini müstakil bastıracaktı.¹⁸

¹⁵ Laoust, "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère," 562.

¹⁶ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 52, 56.

¹⁷ Nikita Elisséeff, "Régis Blachère (1900-1973)," *Arabica*, 22:1 (1975), Brill, 1-5.

¹⁸ Laoust, "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère," 568-570.

Le Problème de Mahomet isimli kitabı geleneksel verilere az başvurmak suretiyle hazırladığı ve Kur'an tercüme çalışmasından yola çıkılarak yazılmış bir Peygamber biyografisidir. Blachère'in *Le Problème de Mahomet*¹⁹ eseri kısadır. Bu durum kitabı talep eden yayınevini sınır koymuş olmasıyla irtibatlıdır ve yine Blachère'in kaynaklara tasavvuruyla ilgilidir.²⁰ Blachère'in kitabı Fransa'da Peygamber biyografilerin revaçta olduğu sırada hazırlanmıştır. Hatta Rodinson'a göre konuya ilişkin ilk çıkan kitap Blachère'in kitabıdır.²¹ Blachère eserini Kur'an çalışmasından sonra hazırlamış ve kitabın kurgusu çalışmasının sonuçlarını içermektedir.²² Yazar ilk bölümde kaynakları tahlil etmekte, kronoloji probleminden, bilinen kaynaklardan ve değerlendirilebilecek kaynaklardan bahsetmektedir. Özellikle ilk bölüm Blachère'in kronoloji, kaynaklar ve tarih kurgusuna ilişkin veriler içermesi ve Blachère'in kronoloji yaklaşımının özeti olması bakımından önemlidir. Mutlali olduğu kaynaklar yazar'ın onlara yönelik yaklaşımını belirlemektedir. Kitabında Peygamber'in biyografisiyle ilgili bilgi toplayan kaynaklar arasında İbn İshak (ö. 151/768), İbn Hişâm (ö. 218 /833), Buhari (ö. 256/870) ve İbn Sa'd'a (ö. 230/845) işaret eder ve bilgi verir.²³ Bizler kronolojiyle ilgili herhangi bir çalışmanın Hz. Peygamber'in yaşam seyrini vermesinin önemli olduğunu düşünüyoruz. Çünkü bu sayede Müslümanlar açısından hangi prensiplerin daha öncelikli olduğu ortaya çıkmaktadır.²⁴

1966 yılında "Que sais-je?" (Ne Biliyorum?) koleksiyonu içerisinde yayınlanan *ve Kur'anla ilgili genel bilgiler içeren Le Coran* isminde başka bir eseri de bulunmaktadır. Ayrıca Blachère yaşadığı Dünyayı ve Arap dünyasını anlamaya çalışan biri olarak Arap edebiyatın tarihini ele alan *Histoire de la Litterature Arabe des Origines*

¹⁹ Régis Blachère, *Le Problème de Mahomet* (Paris: Presses Universitaires de France), 1952.

²⁰ Maxime Rodinson, "Bilan des Etudes Mohammadiennes," *Revue Historique* 229/1 (1963), 169-220, 201.

²¹ Rodinson, "Bilan des Etudes Mohammadiennes," 201.

²² René Dussaud, "Régis Blachère-Le Problème de Mahomet," *Syria*, 30:1/2 (1953), 162-164.

²³ Blachère, *Le Problème de Mahomet*, 8.

²⁴ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 11.

à la fin du XVe siècle de J.-C.²⁵ eserini hazırlamıştır ama sonunu hazırlamaya ömrü yetmemiştir. Blachère, Gaudefroy-Demombynes (1862-1957) ile birlikte hazırladığı *Grammaire de l'Arabe Classique* isminde bir klasik Arapça grameri çalışmasına da sahiptir.²⁶ *Revue des Études sémitiques, Arabica, Syria, Revue des Etudes İslamiques* vb. gibi meşhur dergilerde yazıları olduğu gibi döneminin Oryantalistleriyle de iletişimde olduğunu nakletmiştik.²⁷

1.3. Kur'an Tarihine Yaklaşımı

İlimde konular birbirleriyle etkileşimde olmaktadır. Bu anlamda yazar'ın Mekkî-Medenî yaklaşımı Kur'an tasavvuruyla ve rivayet yaklaşımlarıyla yakından irtibatlıdır. Bu minvalde Kur'an'ın oluşum tarihine ilişkin fikirleri bu bölümde özetlemek istiyoruz.

Blachère'in Kur'an Tarihine yaklaşımı tenkit içermektedir. Kur'an'ın cemine kadar kullanılan iki malzemenin hafıza ve yazı olduğunu düşünmektedir.²⁸ Onun için bu bir sorundur. Başka bir sorun Kur'an Mushafı'nın oluşum tarihini aktaran rivayet malzemesinin ve hadislerin kritiğe tabi tutulma zaruretidir.

Rivayetlerin bir kısmı Kur'an'ın Risalet boyunca yazıldığına işaret etmektedir.²⁹ Blachère, o dönemde maddi imkânların az olduğunu ve vahyin ani oluşu yanı sıra, Mekke dönemiyle ilgili bazı haberlerin vahyin sonradan yazıldığını gösterebileceğini ifade etmektedir. Peygamber'in bu işe giriştiğine dair sağlam verilere sahip olunmadığını söylemektedir. Mesela hafızanın noksan taraflarını göstermeye yönelik, Peygamber'in bazı ayetleri unutmuş olduğuna dair rivayetleri gösterir.³⁰

²⁵ Laoust, "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère," 570.

²⁶ Eve Paret, "Bibliographie de Régis Blachère," *Régis Blachère Analecta* (Damas: Institut Français de Damas, 1975), XVII-XLV.

²⁷ Bkz: *Régis Blachère Analecta*.

²⁸ Blachère, *Introduction au Coran* (Paris: Librairie G.-P. Maisonneuve Editions Besson & Chantemerle, 1959).

2. baskı, 12.

²⁹ Mehmet Ünal, "Kur'an'ın Metinleşme Tarihi," *Kur'an İlimleri ve Tefsir Tarihi*, ed. Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker, 2021), 90-93; Muhsin Demirci, *Kur'an Tarihi*, (İstanbul: İFAV, 2015), 144-145.

³⁰ Muhammed b. İsmail el-Buhari, *el-Camiu es-sahih*, thk. Şuayb el-Arnaut, Adil Mürşit (Beyrut: er-Risaletü'l-Alemiyye, 2011), 4/26; Theodor Nöldeke - Friederich

Mushafın ilk hali Oryantalistler'in iddia ettiği derecede gözden geçirilmek suretiyle tekrar oluşturulmamıştır. Fakat onun için, bazı ayet gruplarının Risalet dönemi boyunca Peygamber eliyle ve vefatı akabinde başkaları eliyle eklendiğine şüphe yoktur. Bu da kimi ayet gruplarının oldukları sureye adapte edilmiş olduğu fikrine güç katmaktadır.³¹ Bunun bir göstergesi Ebu Bekir zamanında farklı Kur'an nüshalarının varlığı³² ve kronolojik tertibin kaybolmuş olmasıdır. Nitekim bazı rivayetler sadece zihinlerde bulunan ezberleri anyorken, kimileri okuma cüzlerinden bahsetmektedir.³³

İlk oluşturulan nüsha Kur'an Tarihinde ihtilaflara sebebiyet vermektedir.³⁴ Blachère Kur'an Mushafı'nın farklı evrelerden geçtiğini ve insan olgusunun bu oluşumda hesaba katılması gerektiği sonucuna varmaktadır. Cemi gerçekleştiren komisyonun samimiyetine inanmakla birlikte çalışma şartları konusunda Blachère şüpheler duymaktadır.³⁵ Mesela Kur'an Mushafı'nın ceminin merhalelerinde bazı ayetlerin okunma şeklinin kimi zaman kişisel inisiyatif ve baskın kişilerin etkisi sonucunda kabul gördüğüne dair rivayetler bulunmaktadır.³⁶ Bu anlamda onun için Mushaf kolektif bir çalışmanın ürünüdür.³⁷ Kur'an'ın bugünkü şekli alması, sure ve ayet gruplarının yapısı hakkındaki bakış açılarının

Schwally - Gotthelf Bergstrasser - Otto Prezl, *The History of the Qur'an*, (ed.) ve çev.: Wolfgang H. Behn, Brill, Leiden&Boston 2013, 38; Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, 13-16.

³¹ el-Buhari, *el-Camiu es-sahih*, 2/539; Nöldeke vd, *History of the Qur'an*, 38; Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, 21; Mücahidleri seferden geri durup oturanlardan üstün kıldığını ifade eden el-Nisa 95-96. ayetleri konu eden rivayette Zeyd b. Sabit ilgili ayetleri yazmaktadır. O sırada ama olan İbn Umri Mektum Peygamber'e durumunu arz etmiş ve engeli olmasaydı Allah yolunda cihad etme arzusunu belirtmişti. Onun ardından engeli olanların istisna edildiğine dair bir pasaj nazil olmuştur. Oryantalistler bu türden rivayetleri Kur'an'a Peygamber tarafından yapılan ilaveler kapsamında değerlendirmişlerdir.

³² Nöldeke vd, *History of the Qur'an*, 229; Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, 35.

³³ Mehmet Ünal, "Kur'an'ın Metinleşme Tarihi," 90-94, Muhsin Demirci, *Kur'an Tarihi*, 159-161.

³⁴ Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, 34; Bkz: Abdullah b. Ebi Davud Süleyman b. el-Eşas es-Sicistani, *Kitabü'l-mesahif*, nşr. Arthur Jeffery (Leiden: E.J. Brill, 1937).

³⁵ Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, 6; Laoust, "Notice sur la Vie et les Travaux de M. Régis Blachère," 569.

³⁶ İbn Ebi Davud, *Kitabü'l-mesahif*, 117; Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, 61.

³⁷ Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, 135.

Kur'an Tarihi tasavvuruyla bağlantılı olduğunu düşünmekteyiz. Görüldüğü üzere bu alan rivayetlerle yakından irtibatlıdır.³⁸ Bizler de yazar'ın rivayetleri kullanma biçimine birkaç örnek vermek istiyoruz.

1.4. Blachère ve Rivayetleri Kullanma Şekli

Blachère'in eserinde rivayetlere tutumuyla ilgili örnekler vermek istiyoruz. Neticede tarih perspektifi ve rivayetleri değerlendirme tarzını görmüş olacağız. Müellif, rivayetleri duruma göre;

a) Kabul ediyor. Abese suresinin sebab-i nüzulünü ve Abdullah b. Ümmi Mektum ile alakalı rivayeti surenin erken döneme yerleştirmesini sağlayan bir faktördür.³⁹

b) Reddediyor. Aziz Timothee l'Anachorete isimli aziz için aynı hikayenin mevcudiyeti yanında, bilginin bağlama uyuşmadığını ileri sürerek İnşirah suresinde şakk-ı sadr olayını gereksiz efsaneler arasında değerlendirmektedir.⁴⁰

c) İptal ediyor. Kamer suresi'nin 45. ayetinin⁴¹ açıklamasında zıt görüşler vardır ve bu veriler ayetin içinde değerlendirildiği döneme uygun düşmemektedir. Blachère'e göre müfessirler acele etmiş ve Bedir Harbi'ne delalet olarak saymak suretiyle Medenî sureler arasında değerlendirmişlerdir.⁴² Blachère olasılığı teke indirmek için değerlendirmesiyle sureyi/ayeti Mekkî saymaktadır.

³⁸ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 108-110.

³⁹ Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Camîu'l-beyan an tevîli âyi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki (Riyad: Daru Alemü'l-Kutub, 2003), 24/102-103; Blachère, *Le Coran*, 4/33-34.

⁴⁰ İbn Sa'd, Muhammed ez-Zühri, *Kitabü't-Tabakati'l-Kebir*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 2001), 1/91; Theodor Nöldeke - Friederich Schwally - Gotthelf Bergstrasser - Otto Prezl, *Geschichte des Qorans* (Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1909), 1/94; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 78; Blachère, *Le Coran*, 4/15-16.

⁴¹ el-Kamer 54/45:

سَيُجْرَمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الذُّبُرَ (45)

⁴² el-Buhari, *el-Camîu es-sahih*, 3/710; et-Taberi, *Camîu'l-beyan*, 22/157; Ebu'l-Berakat Abdullah b. Ahmed en-Nesefi, *Medariku't-tenzil ve hakaiku't-te'vil*, thk. Yusuf Ali Büdeyvi (Beyrut : Daru İbn Kesir, 2008), 3/406; Blachère, *Le Coran, Le Coran Traduction nouvelle* (Paris : G.P Maisonneuve et Cie Editeur, 1949), Cilt 4-5, 4/145.

d) Şüphyle karşıyor. Taha suresi Hz. Ömer'in Müslümanlığına sebep olan sure olarak bilinmektedir. Blachère'e göre bilgi doğru kabul edilirse, kronoloji açısından mühim bir ipucu sunduğunu savunmaktadır. Çünkü Hz. Ömer, nübüvvetin 4. yılında Müslüman olduysa ilgili ayetler o döneme ait demektir.⁴³

e) Bazı rivayetler ön plana çıkar ve tasavvuruna destek olurlar. Necm Suresi 20. ayette Gadir-i Hum olayına yakın tavizlerin gerçekleşmiş olması mümkündür. Bu rivayet Peygamber'in geçirdiği psikolojik aşamalara hizmet etmektedir. Yazar'a göre bu tasavvurda Peygamber ihmallerde bulunmuş olabilir.⁴⁴ Müellif için zikredilen "apokrif ayetlerin" sonradan uydurulmuş olmaları mümkün değildir.⁴⁵ Çünkü Müslümanların sonradan bir ayet eklemeye cesaret etmiş olmaları ihtimali söz konusu olmadığından rivayet kabul edilebilir.

Blachère rivayet kaynaklarını kullanmaktadır. Kendisi onlara şüphyle bakıyorsa da, onları kullanmaktan geri durmadığını hatta bazen onaylayıcı bir rolde kullandığını söyleyebiliriz.⁴⁶

2. Blachère'in Nüzul Sırasına Göre Kur'an Tercümesi

2.1. Genel Bilgiler

Blachère'in eseri *Le Coran Traduction Critique selon un essai de reclassement des sourates* birincisi mukaddimesi dahil üç ciltten oluşmaktadır. Eserin ciltleri İslam d'Hier et d'Aujourd'hui koleksiyonunda üç, dört ve beşinci kitapları oluşturmaktadırlar. Bizler kaynak gösterirken bu sayıları vereceğiz. *Introduction au Coran*⁴⁷ kitabı dördüncü ve beşinci ciltten önce gelen üçüncü cilttir. *Introduction* kitabı söz konusu koleksiyondan daha sonra müstakil olarak basılacaktır.⁴⁸

⁴³ Abdülmelik b. Hişam b. Eyyub el-Himyeri, *es-Siretu'n-nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sakka, Mustafa el-Halebi (Kahire : 1955), 1/344-345; İbn Sa'd, *Kitabü't-tabakati'l-kebir*, 3/248-251; Blachère, *Le Coran*, 4/179.

⁴⁴ Blachère, *Le Coran*, 4/85.

⁴⁵ Leone Caetani, *Annali dell'İslam* (Milano : Ulrico Hoepli, 1905), 1:1/278-282.

⁴⁶ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Deroeze'nin Mukayesesi*, 84.

⁴⁷ Régis Blachère, *Introduction au Coran* (Paris : Librairie Orientale et Américaine G.-P. Maisonneuve, 1947).

⁴⁸ Régis Blachère, *Introduction au Coran*, 2. baskı, (Paris : Librairie G.-P Maisonneuve

Eser Kur'an Mushafı'nın oluşum serüveniyle başlamaktadır. Blachère eserinde Kur'an tarihindeki problemleri çözmeye çalışmamaktadır. Amacı problemlerin fotoğrafını okuyucuya sunmaktır. Böylece Kur'an bugünkü halini hangi aşamalardan geçerek aldı suallerine cevap vermeyi istemektedir.⁴⁹ Dördüncü bölümde kendinden önceki kronoloji çalışmalarının bir bilançosunu yapacaktır. Bu çerçevede gelenekte kronoloji kurgusunda faydalı kaynakları tanıtacaktır. Yine konuyla alakalı Oryantalistler tarafından hazırlanmış önemli çalışmalardan bahsedecektir.⁵⁰ Blachère, Weil'in başlattığı metoda dayanan Nöldeke'nin listesini geliştirecektir.⁵¹

Blachère için Kur'an metninin malzeme içermesi Peygamber'in dini tecrübesini inşa etmeyi sağlamaktadır. 23 yıl boyunca yaşananların metinde yansımaları bulduğunu düşünmektedir. Yöntemini tatbik etme konusunda ona cesaret veren husus Batı literatüründe manevi tecrübeyi benzer formlarda yaşayanların varlığıdır.⁵² Blachère tıpkı Delacroix'nun eserinde yaptığı tarzda övücü hikaye ve efsanelerden öte Nübüvvetin tarihine uygun anlamı vermeye çalışırken araştırılan mülhem kişinin bıraktığı belgelere öncelikli olarak dayanmaya çalışmaktadır.⁵³ Bu yöneme ilişkin; her ne kadar psikolojik süreci araştıran yönle ilgili tereddütlerimiz olsa da, tarihi seyre göre okumanın okuyucuya fayda sağladığını düşünüyoruz. Nitekim o, Risalet döneminde konuların gelişim safhalarını ayırma fırsatını elde etmektedir. Bu durumu tabiri caizse Kur'an nüzul tarihini sırasına göre izleyebildiği bir film veya diziye benzetebiliriz.⁵⁴

Yazarın döneminde Fransa'da Kur'an yorumuyla ilgili bir değerlendirme çalışması hazırlanması gerekiyordu. Uzun süredir

Editions Besson & Chantemerle, 1959).

⁴⁹ Blachère, *Introduction au Coran*, XXIX, 1.

⁵⁰ Blachère, *Introduction au Coran*, (2. Baskı), 199.

⁵¹ Henri Massé, "Introduction au Coran by Régis Blachère," *Revue de l'Histoire des Religions* 134 : 1/3 (1947-1948), 219.

⁵² Blachère, *Introduction au Coran*, XXX.

⁵³ Henri Delacroix, *Etudes d'Histoire et de Psychologie du Mysticisme Les Grands Mystiques Chrétiens* (Paris: Felix Alcan Editeur, 1908).

⁵⁴ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 11.

yeni bir tercüme yapılmamıştı ve yazılan çeviriler yeterli görülmemişti. Tenkit edilen çeviriler öncekileri düzeltmekle yetinmiş ve filoloji malzemesini kullanmamışlardı ki tercümelerden beklenen önemli bir özellikti. Bu özellik Arapçaya vakıf olamayanların tercümanın çalışmasından sıkılmamalarını ve daha iyi anlamalarını sağlamaktadır.⁵⁵ Çalışmada İslami kavramların, fikir gelişimlerini ve Ehl-i Kitabın vahyin üzerine etkilerini göstermeye çalışıldığını söylemektedir.⁵⁶

Le Coran nüzul tertibine göre hazırlanmış Fransızca bir Kur'an tercümesidir. "Kur'an metni Müslümanlar nezdinde önemini niye yitirmedi ve hâlâ etkili olmasının sırrı nedir?" sorusu üzerine odaklanan Blachère, Giriş cildini ayrı tutmanın bir amacı ifade edildiği üzere metni bilgilerle şişirmemektir. Tercüme kısmında ayetlerin çevirileri yapılmış, yer yer kıraatler gösterilmiş, buldukları pasaja sonradan eklenildiği tahmin edilen ayetler işaretlenmiştir. Sure girişi tanıtımlarında, ele alınan surenin listedeki konumunun gerekçeleri açıklanmış, ayrıca kelime tahlilleri ve rivayetler aktarılmıştır. Yine sure başlarında faydalanılan kaynaklar gösterilmiştir. Kutsal kitap atıflarına yer verilmiştir.⁵⁷

Eserde âyet numaralandırmaları hem Flügel'in sistemine göre, hem Kahire baskısına göre yazılmıştır. Taberî (ö. 310/923), Beydâvî (ö. 685/1286), Nesefî (ö. 710/1310) ve Râzî (ö. 606/1210) onun başlıca başvuru tefsirleridir. Notlar sınırlı tutulmuş, anlam verirken tefsirlerden yararlı olsa da subjektiflikten kaçınmanın imkânsız olduğunun bilincinde olan yazar, tereddütlü pasajlarda tercihlerinin gerekçelerini açıklamıştır. Yazar metnin tercümesinin dile uyumlu hale gelmesi için insiyatif almaktan geri durmadığını ifade etmektedir.⁵⁸ Çeviride pek çok modern tercümede olduğu gibi kapsamlı bir bibliyografya bulunmaktadır.⁵⁹

⁵⁵ Blachère, *Introduction au Coran*, XVIII-XIX.

⁵⁶ Blachère, *Introduction au Coran*, XXXVIII.

⁵⁷ Régis Blachère, *Le Coran Traduction Nouvelle* (Paris : G.P Maisonneuve et Cie Editeur, 1949), Cilt 4-5.

⁵⁸ Blachère, *Le Coran*, 7-8.

⁵⁹ Blachère, *Le Coran*, 25-29.

2.2. Mekkî-Medenî Meselesinde Surelerin Özellikleri

Blachère, elindeki nüzul sırasına göre model liste üzerinde değişiklikler yapmaktadır. Bu durum Mekkî-Medenî surelerin özelliklerini anlama tarzıyla ilişkilendirilebilir. Kronoloji kurgusu için Kur'an'ın iç düzeni, rivayetler, nüzul sırasına göre listeler önemli birer kaynaktır.⁶⁰ Özellikle Kur'an'ın amaç, konu, üslup ve ifade kalıplarındaki ortak noktalar bir gruplandırmayı sağlamaktadır.⁶¹ Öte yandan Mekkî-Medenî surelere atfedilen özellikler bir ayet veya ayet grubunun yer aldığı pasajdaki konumu hakkında fikir yürütmeyi sağlamaktadır. Bu minvalde Mekkî ya da Medenî surelerin hususiyetlerini tahlil ederken bir soru karşımıza çıkmaktadır: “Dönemlendirmeyi sağlayan özellikler mi listedeki sıralamaya etki yapıyor, yoksa listeler mi dönemlendirmeyi sağlayan özellikleri yönlendiriyor?”⁶²

Binaenaleyh Mekkî-Medenî dönemler Blachère'in kronoloji kurgusunu şekillendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Nöldeke gibi, Blachère Risalet dönemini 4 döneme bölmektedir. Ayırımında 3 tane Mekke dönemi ve 1 tane de Medine dönemi bulunmaktadır. Her sure bir dönem altında değerlendirilmektedir ve surelerin giriş yazıları dışında her dönemin başında o sürece ait surelerin genel özellikleri aktarılmaktadır. Bu anlamda Nöldeke'nin de dönemlerin ve surelerinin özelliklerini saydığını ifade etmek gerekir. Nitekim Blachère kendi eseri için ondan faydalandığını ifade etmiştir. Hatta *Introduction au Coran* adlı girişini okuyanlar Nöldeke'nin eserinin düzenlenmiş ve özetlenmiş bir hali olarak görmüşlerdir.⁶³ Kaldı ki *Le Coran'* da bu bilgilere direkt olarak bazen atıf yapmaz. Buna rağmen kaynaklığını ortaya koymak kolaydır. Çünkü özelliklerin örtüştüğü müşahede edilmektedir. Öte yandan söz konusu dönemlere ait özelliklerin farklı kaynaklardan alındığı da vakidir. Bir bilginin bir kaynaktan alınması ise her zaman aynı

⁶⁰ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 83, 104, 108.

⁶¹ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 96-99.

⁶² Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 67.

⁶³ Massé, “Introduction au Coran by Régis Blachère,” 217, 219.

şekilde kullanmak için olmayabilir. Nitekim aldığı kaynakların aksine bazı özellikleri farklı dönemlerde değerlendirmesi mümkündür.⁶⁴ Genel seyri vermesi açısından Blachère’de dönemlerin ve surelerin özelliklerini muhtasaran şöyle sıralayabiliriz⁶⁵:

İlk Mekkî Dönem Sureleri

Blachère’in kronolojik sıralamasında İlk Mekkî dönemde 49 metin, 47 sure bulunmaktadır. Yeni başlamış vahiy dönemin’in koşulları ve tema açısından yakınlık paylaşan sureler çerçevesinde bir sıralamaya gittiğini yazan müellif bu dönemin surelerini de dört gruba ayırmaktadır. Metinleri kısa ve kendilerine özgün tarzları olan ilk sekiz surede arınma, iyilikseverlik ve azme davet konuları işlenmektedir.⁶⁶ 9 ila 31. sureye kadar ki sureler daha zengin ve çeşitli bir içerik sunmaktadırlar. Önceki surelerde söz konusu edilmiş insanın anne karnındaki yaratılış evreleri daha sık olarak diriliş esası bağlamında zikredilmektedir. Bunun yanında sık geçen bir konu eskatolojik betimlemelerdir.⁶⁷ Bu dönemde daha Tevhîdden bahsedilmemişken sürekli hesap konusu gündeme getirilmektedir.⁶⁸ Adil olan Allah insanları yapıp ettiklerine göre Cennet veya Cehenneme sevk edecektir.⁶⁹ Böyle mühim bir konu gündemde olmasına rağmen, söylemde putperestlikle henüz karşı karşıya gelinmediği gibi bir çarpışma da söz konusu değildir.⁷⁰ Aksine Blachère’e göre 30. Sure’de (Necm suresi) bir taviz söz

⁶⁴ Biz Nöldeke dışındaki kaynakları dipnotta sunulan fikre dayanarak referans göstereceğiz çünkü diğer yazarların ölçütü her zaman üç Mekkî bir Medenî dönem şeklinde olmayabilir. Dolayısıyla zaman tüneline zikredilen ve Blachère tarafından referans alınan fikir aynı döneme denk gelmeyebilir.

⁶⁵ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze’nin Mukayesesi*, 67-73.

⁶⁶ William Muir, *The Coran: Its Composition and Teaching and the Testimony It Bears to the Holy Scriptures* (Londra: Society for Promoting Christian Knowledge, 1878), 43.

⁶⁷ Muir, *The Coran*, 43; Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/98-99; Nöldeke vd, *The History of the Qur’an*, 81; Bell, *Introduction to the Qur’an*, 10.

⁶⁸ Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/102; Nöldeke vd, *The History of the Qur’an*, s. 84; Tor Andrae, *Les Origines de l’Islam et le Christianisme*, çev.: Jules Roche (Paris: Adrien-Maisonneuve, 1955), 67-90.

⁶⁹ Bu fikrin varlığına binaen Blachère bizce enteresan bir yorum yapmaktadır: “O dönem materyalist Mekkesinde bu içeriğinin nasıl bir skandala sebep olduğunu tahmin etmek zor değildir.”

⁷⁰ Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/91; Nöldeke vd, *The History of the Qur’an*, 75.

konusu olmuştur ki bu, bir uzlaşma düşüncesine işaret eder.⁷¹

Blachère'in tespit ettiğine göre 32 ila 48. sureler arasında aynı konular ele alınmakla birlikte yeni bir aşama gelişmektedir. Artık uzlaşma aşamasının geçmiş olduğunu ve müşriklerle tartışmanın başladığını bildiren muhaliflere atıflar ve cevaplar söz konusudur. Allah'ın gönderdiği elçileri desteklemesi, Dünya'da kötülerin üzerindeki tehdidin söz konusu edilmesi⁷² ve helaka uğramış dünya hayatında cezaya muttali olmuş toplumlar da yeni birer konu teşkil etmektedirler.⁷³ Blachère, birinci dönemin dördüncü serisinde Nöldeke ve Schwally'yi tekrar etmektedir. 44 ila 48. sureler kısa dua/*credo* metinleridir.⁷⁴ Yazar için bu surelerin tarihleri meçhuldür.

Buradaki metinler çoğunlukla kısa ayetlerden oluşup tek fasıla ile ses yönleriyle zengindirler. Üslup ve içerik bir bütünlük ve uyum arz etmektedir. Hafz içeren coşkulu bir tarz, yeminlerle kesilmiş pasajlar ve zor sorular bulunmaktadır. Kimi formül ve klişelerle muhatabın üzerine sürekli gelinmektedir.⁷⁵

İkinci Mekkî Dönem Sureleri

Yazar bu dönemi şöyle betimlemektedir: Surelerde vahyin muhaliflerinin tepkisi düşmanca bir yöne gitmektedir çünkü süreç ilerledikçe dini hegemonyaları ve maddi menfaatleri tehlike altına girmişti. Yani davet hakkında şüphe, sessizlik ve alayla yetinilmeyecektir. Artık saldırı, provokasyon ve provokatif sözler, alay ve tehdit artmıştır. Doğan İslam ile putperestlik arasındaki çatışma derinleşecektir.⁷⁶

Bu vesileyle Risalet'in ana çizgileri belirginleşecektir. Bundan ötürü kimi temalar önceki surelerde ilk planda iken, bu metinlerde ikinci planda olacaktır. Birinci dönemin sonunda bazı surelerde tevhid inancı söz konusu olmuştu ve bu inanç artık tebliğin ana

⁷¹ İbn Sa'd, *Kitabü't-tabakati'l-kebir*, 1/174-176; Muir, *The Coran*, 44; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 82-83; Blachère, *Le Coran*, 4/6.

⁷² Blachère, *Le Coran*, 4/7.

⁷³ Muir, *The Coran*, 43.

⁷⁴ Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/107; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 88.

⁷⁵ Blachère, *Le Coran*, 4/8.

⁷⁶ Blachère, *Le Coran*, 4/131.

konusu olacaktır. Aynı zamanda sahte tanrılara karşı söylem de artmaktadır. Buna karşılık ahiret günü, ödül ve azap söylemi daha kısa ve küçük farklılıklarla ifade edilmiştir.⁷⁷

Blachère, kıssalarda Peygamber'in yaşadıklarıyla irtibat kurulduğu «Çölde tebliğ eden Elçi» konusunun bu süreçte enerjik bir biçimde ve çokça söz konusu olduğunu tespit etmektedir. Başarısız olmuş davetlerin anılması, biçim ve içerik olarak aynı tarzda kıssaların birlikte gelmesine sebep olmuştur. Bu çerçevede Hz. Muhammed'in ondan önce gelmiş Peygamberler'in yolundan giden bir hatırlatıcı ve beşer olması fikri gelişmektedir.

Surelerin stili önceki dönemlere göre farklılaşmaktadır ve artık nefes kesici, tutkulu ses tonu sakinleşmiş/yavaşlamış/rahatlamış, önceki döneme göre ayetlerin kısa tarzları yavaşça uzamaya başlamıştır.⁷⁸ Fasılalar monotonlaşmıştır⁷⁹ ve bazı ilk döneme ait formüller "iman edip salih amel işleyenler" tarzındakilere yer bırakmıştır.

Üçüncü Mekkî Dönem Sureleri

74. sure (İsra Suresi) haricinde bu dönem surelerin sıralamaları Nöldeke ve Schwally'nin sıralamasıyla aynıdır. Dönemdeki 22 sure evvelki dönemin devamı ve Medenî döneme geçiş süreci mahiyetindedir ki Blachère'in ifade ettiğine göre pasajlar Medenî dönemden çokça ekleme içermektedirler.

Blachère «Çölde tebliğ eden Elçi» fikrinin kitle genişlemesine eş zamanlı olarak hâlâ kullanıldığını ve işlevinin Allah'a boyun eğmeyi hatırlatacak bir netice olması gerektiğini tartışmaktadır. Açıkta okuyuşların gerçekleştiği bir ortam için ve inanmayanlara karşı propaganda olması açısından bu argümanın hatırlatılması ile surelerin üçlü yapısı uygunluk arz etmektedir (Giriş-Konu(lar)-Sonuç; bir sonraki başlığa bkz). Cennet ve Cehennem tasvirleri azalmalarının yanında daha basit bir dille ele alınmaktadır.

⁷⁷ Blachère, *Le Coran*, 4/132.

⁷⁸ Muir, *The Coran*, 44; Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/119; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 98, Mesut Okumuş, "Tefsir Usulü," *Kur'an İlimleri ve Tefsir Tarihi*, ed. Mehmet Akif Koç (Ankara: Grafiker, 2021), 287-288.

⁷⁹ Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/131; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 107.

Daha üzerinde durulmamış fikirler de işlenmektedir: İbrance olmanın yerine Arapça gönderilen vahyin getirdiği yenilik, Muhammed'in ancak bir uyarıcı olması, insanın musibet dokunduğunda Tanrı'ya, rahata erdiğinde putlara yönelmeye olan meyli gibi.⁸⁰ Dönemin metinlerinde ve öncesinde kaderciliğin öne çıktığı müşahede edilmektedir. Farklı şekillerde Allah'ın dilediğini hidayete veya yanlış yola yöneltmesi fikri karşımıza çıktığını yazmaktadır.

Metinlerle ilgili şu tespitler yapılmaktadır: genel olarak ayetler uzunluğu artmakta ve ritmik olarak değişmektedir. Hazf azaldığından, metinler içerik açısından daha açık ve anlaşılmaya müsaittir. Kavramsal çerçeve de değişmektedir; Rahman sıfatı artık kullanılmamaktadır ve kullanılsa dahi bu önceki dönemden gelen bir istisna olarak metinde yer aldığı şeklinde bir te'vil yapılmaktadır.⁸¹ Önceki dönemde bulunan ikili sıfatlar hâlâ kullanılmaktadır. "Furkan", "Belağ" gibi sözcükler Kur'an'ı tarif etmek için kullanılmaya başlanmaktadır. "Fi şakkın muribin", "dalalun baidun", "yasuddu an sebilihi" gibi klişe ifadeler kullanılmaktadır. Özellikle "Gafurun Rahim" sıfatlarının çokça kullanıldığı gözlemlenmiştir.⁸² Tekrarların amacı vahyin hitap boyutuyla yakından irtibatlıdır. Nitekim kulağın istediği ses uyumunu korumaktadırlar çünkü ayetler uzuyorken, bir tarafta fasılaların farklılaşmasına sebep olabilmektedir.⁸³

Medenî Dönem Sureleri

Blachère Hicretle büyük bir değişim meydana geldiğini ve Peygamber artık çöldeki elçi değil, 632'ye kadar gücü, mahareti ve itibarı artacak teokratik bir topluluğun önderi olduğunu kaydettikten sonra, söz konusu toplumda her konunun Allah'ın iradesiyle yani Peygamber'in aldığı vahiyle halledileceğini anlatmaktadır. 622 ve 632 arasındaki Peygamberlik döneminin sicil

⁸⁰ Blachère, *Le Coran*, 4/351.

⁸¹ Nöldeke vd, *Geschichte des Qurans*, 1/121; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 99.

⁸² Blachère, *Le Coran*, 4/352.

⁸³ Blachère, *Le Coran*, 4/353.

kaydını oluşturan⁸⁴ ve şartların etkisiyle vahyedilmiş fragmanlardan oluşan bu sureler, İslam'ın geleceği açısından ehemmiyet taşıyan bu dönemin genel tarihi gelişimini oluşturma konusunda ana kaynaktırlar.

Surelerde Medine'de Peygamber'in Yahudi kabilelerle, münafıklarla, putperestlerle ve kimi menfaatçi bedevilerle olan mücadelesi görülmektedir.⁸⁵ Teslim olmaları beklentisinden kaynaklı olsa gerek Kur'an, Medineli putperestlere bazen müşrik olarak değil de bilmeyenler şeklinde, Yahudilere ise önce İsrailoğulları diye seslenirken bir süre sonra Yahudiliği uygulayanlar şeklinde hitap etmektedir.⁸⁶ İç-dış mücadele ve kavgaların yanında Peygamber ümmetin düzenlemesi ve üyelerinin konumuyla ilgili problemleri çözüme kavuşturmak zorunda kalmıştır. Dönemin kimi pasajları İslam'ın diğer monoteist dinlerle ilişkisini düzenlerken, bazıları sivil hukukun, evlilik, boşanma, miras, akit, had gibi konulardan bahsetmektedir.

Mekkî son dönemde anılan birtakım konuların daha detaylı bir şekilde tekrar ele alındığını tespit etmektedir: Tevhîd ve putperestliğin yerilmesi, mü'minin ahlaki görevleri, Peygamberler'in çöldeki tebliğleri, işlenen amellere bağlı olarak Ahiret akıbeti gibi. Konulara durumların getirdiği yeniler eklenmektedir. İnananların karşılaştığı zor şartlarda İlahi müdahale konusu buna örnek gösterilebilir. Yine bazı konular değişmektedir, diğerleri gibi bir peygamber olan İbrahim (a.s) artık merkezi Mekte'de bulunan Hanifliğin kurucusu olarak belirtilmektedir. Örneğin "*Allah'a ve Resulü'ne itaat edin*" Muhammed'in haberci ve uyarıcı görevleri yanında ümmetin başı olduğunu da özetleyen yeni bir formüldür.⁸⁷

Blachère Oryantalistlerin Mekkî-Medenî ayrımını net biçimde

⁸⁴ Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/171-172; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 140-141.

⁸⁵ Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/166-167; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 136-137; Blachère, *Le Coran*, 5/719.

⁸⁶ Blachère, *Le Coran*, 5/727.

⁸⁷ Bell, *Introduction to the Qur'an*, 109; Blachère, *Le Coran*, 5/721.

yapmaya uğraştıklarını fakat üçüncü dönemin Medenî döneme geçiş olduğundan, birbirlerine yakınlık arz eden sureler olduğunu düşünmektedir. Medenî dönemde sırf pratik hayat ve hukukla ilgili ayetler yoktur. Hatta 93. ve 104. Surelerde (Bakara ve Haşr Sureleri) namazda okunmak üzere ilk dönemleri aratmayan zikirler de mevcuttur. Dolayısıyla dönemin evvelki dönemden belirgin farkı pratik hayat ve hukukla ilgili olmasıdır. Söylenilenlerin haricinde aynı konular çeşitli şartlar altında hâlâ mevcuttur.⁸⁸

2.3. Blachère'de Mekkî-Medenî Dönemlere göre Sure Yapısı⁸⁹

Blachère'e göre, ilk Mekkî dönemdeki surelere Risalet süresi boyunca yeni ifadeler eklenmiştir ve "karışık" bir yapıya sebep olmuştur.⁹⁰ Kimi sureler de nazil oldukları gibi kalmışlardır ve bizlere Peygamberliğin ilk yıllarının doğası hakkında da bilgi ve ipucu vermektedirler.

İkinci Mekkî dönemde başarıya ulaşamamış davetlerin anılması, biçimsel ve içeriksel olarak benzer tarzda kıssaların yan yana bulunmasına sebep olmuştur. Surelerin bir özelliği de bütünlüklerinde çeşitli konular ve gruplar barındırmalarıdır. Mesela 58. surede (Şuara Suresi) olduğu gibi birtakım sureler üç bölümlük bir yapı paylaşmaktadır. İlgili surede birinci bölüm tehdit veya inanmayanlara bir çağrı içerir. İkinci bölüm inanmayanlara Dünya ve Ahirette hazırlanmış akıbetten bahsediyorken, üçüncü bölüm sure'nin başında bulunan fikirleri sonuç yerine ifade etmektedir. Yazar açısından üçlü yapı metnin ilk yapısından çok, sonradan yapılan bir düzenlemenin sonucu olduğu şüphesiz bir durumdur.

Yazar'ın tespitine göre üçüncü dönemde çoğunlukla surelerde üçlü yapı mevcut olacaktır. Üçlü yapı bazı surelerin revizyona uğramamış ilk halidir. Bazı sureler de nihai şekillerini sonradan elde etmiş olabilirler. Mesela nüzul sırasına göre 79. surenin (Yusuf Suresi) girişi Medenî dönemde eklendiğine dair bazı rivayetler

⁸⁸ Blachère, *Le Coran*, 5/726.

⁸⁹ Buba, *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*, 73-75.

⁹⁰ Alak suresi buna örnek teşkil edebilir.

bulunmaktadır.⁹¹ Kimi surelerde sonucun da eklendiği gözlemlenmektedir. Blachère metin üzerinde gözden geçirmenin kesin olarak hangi tarihte yapıldığını tespit etmenin kolay olmadığını, fakat onu Hicrete yakın olarak konumlandırmanın mümkün olabileceğini düşünmektedir. Nitekim Peygamber o tarihlerde Taif, Mekke ve birkaç kabileye davetini ulaştırmaya çalışmaktadır ve çok geçmeyecek bir zamanda Yesriblilerle iletişime geçeceği bilinmektedir. Kur'an dili bu geçiş ve genişleme sürecinin izlerini taşımaktadır. Nöldeke ve Schwally'nin 3. dönemin sonuna koyduğu surelerde "Ey insanlar!" ifadesi bunu göstermektedir.⁹² Müellif üçlü yapının Peygamber'in mesajı yaymak ve ulaştırmak için isabetli bir yapı olduğunu yazmaktadır.⁹³

Medenî dönemin 24 suresi kendilerine mahsus özellikler barındırmaktadırlar. Çeşitli uzunluklara sahiptirler. Blachère, kısa olanlar haricinde tümünün kısa vahiy birimlerinden oluştuğunu ve bu pasajların -şartları gereği değil, yöntemi gereği- yazım açısından birbirine eklendiğini ve bağlandığını savunmaktadır. Surelerin bütünlükleri dahilinde Hicretten önce vahyolmuş ayetler görmek mümkündür. Söz konusu ayetlerin sayısı azdır ve muhtemelen eski temaların tekrar kullanımını sağlamak üzere oraya adapte edilmiş olabilirler. Medenî dönemde tematik olarak çeşitli ayetlerin bir arada bulunmasının ve bilinen şekliyle tasnif edilip kalmalarının sebebi evlilik, cihad, boşanma, Uhud gibi ortak bir soru altında yer almış olmalarıdır. Blachère, Peygamber'in böyle bir düzenlemeyi kendisinin yaptığını savunmaktadır. Ancak farklı Mushafların bulunmasının yanı sıra bağımsız ayet gruplarının mevcudiyeti pasajlara farklı eklemelerin yapılmış olmasına mani değildir.⁹⁴ Bu husus Kur'an Tarihi açısından önemlidir. Nitekim Nisa 176. ayeti⁹⁵ Nisa Suresinin o ayet inmeden yazılmış

⁹¹ Celaleddin es-Suyuti, *el-İtkan fi ulumi'l-kur'an*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (el-Memleketü'l-Arabiyyetü es-Suudiyetü) 1/40; Bilgi Ebu Hayyan'a nispeten zikredilmekle birlikte asılsız değerlendirilmiştir; Blachère, *Le Coran*, 4/349.

⁹² Nöldeke vd, *Geschichte des Qorans*, 1/144; Nöldeke vd, *The History of the Qur'an*, 117.

⁹³ Blachère, *Le Coran*, 4/350-351.

⁹⁴ Blachère, *Le Coran*, 5/724.

⁹⁵ en-Nisâ 4/176 :

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنْ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ

olabileceğini gösterecek niteliktedir. Mekke’de vahyin yazımıyla alakalı gelenekte çok ipucu yoksa Medine’deki vahiyleri yazma alışkanlığının olduğunu gösteren bilgiler bulunmaktadır.

3. Blachère’in Etkisi

Blachère’in etkisi olumlu ve olumsuz bir şekilde ondan sonraki süreçte yansımıştır. Mesela Muhammed Hamidullah’ın (1908-2002) tercümesini oluştururken bu yazar’ın eserini referans aldığı söylenmektedir.⁹⁶ Johanna Pink’e göre, Fransızca Kur’an tercümesi yayınlayan ilk Müslümanlar arasında bulunan Ameer Gedira eserinin girişinde anmasa da, Blachère’in çevirisinden yararlandığı ortaya çıkmaktadır.⁹⁷ Bir başka örnek Kechrid’in Kur’an tercümesidir. Girişte Régis Blachère (1900-1973) kaynakların arasında yer almaktadır.⁹⁸

Kaynak olmanın ötesinde, onun direkt kullanıldığı bir örnek de mevcuttur. Oumar Bâ, *Le Coran: Français-Peul* (1982) eserinde hem Fransızca hem Fulani dilinde bir tercüme yer vermiştir. Eserde yer alan Fransızca kısım Régis Blachère’in (1900-1973) metnine dayanır. Bazı yerlerde ise İsviçreli oryantalist Édouard Montet’in (1856-1934) çevirisinden unsurlar eklenmiştir. Ancak bu çevirmenlerin adları kitapta zikredilmez. Pink’in tespitine göre, birinci surenin çevirisi Montet’ten alınmış,⁹⁹ diğer sureler ise Blachère’in metnini temel almıştır.¹⁰⁰ İslam ansiklopedisindeki maddeye bakacak olursak sırf olumlu bir imajdan da bahsetmek mümkün olmasa da, söz konusu zatın çalışmalarının hâlâ etkisinin sürdürmeye devam ettiğini söyleyebiliriz.¹⁰¹

فَإِنْ كَانَتْ أَثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثَّلَاثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رَجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَحْسَبُوا وَاللَّهُ بَلَّغٌ شَيْءٍ عَلَيْكُمْ (176)

⁹⁶ Mohamed Ali Abdel Jalil, *Approche polysémique et traductologique du Coran : la sourate XXII (Al- Hâjj [le pèlerinage]) comme modèle*, Doktora Tezi (Marsilya : Université d’Aix-Marseille, 2017), 458.

⁹⁷ GloQur.de , “Qur’an translation of the week #80: A Tunisian translator’s Qur’an with a French artist’s illuminations- Ameer Ghedira’s Le Coran (Lyon 1957) ” (Erişim 15 Ocak 2026).

⁹⁸ Salah ed-Din Kechrid, *Initiation à l’Interprétation Objective du texte intraduisible du Saint Coran* (Dâru’l-Garbi el-İslamiy, 1994), 548-563.

⁹⁹ Edouard Montet, *Le Coran* (Paris: Payot, 1925), 75-76.

¹⁰⁰ Régis Blachère, *Le Coran* (Paris : G.-P. Maisonneuve et Larose,1966), 29.

¹⁰¹ Nuhoglu, “Blachère, Régis,” 6/244-245.

Sonuç

Fransız Oryantalizminde önemli bir figür olan Régis Blachère dönemine ve sonraki yazarlara etki yapmış bir figürdür. Bir geleneğin sürdürücüsü ve temsilci olan yazarın en önemli çalışması bir ilk olmasa da, alanında nadir bir çalışmadır. O nüzul sırasına göre bir Kur'an tercümesi hazırlamıştır ve çeşitli kaynak ve disiplinlerden yararlanarak Kur'an'ın ve içeriğinin gelişimini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu çalışmasında Kur'an tasavvuru ve rivayetlere yaklaşımı büyük önem taşımaktadır. Özellikle Mekkî-Medenî kriterlere bakış açısı farklı bir önem arz etmektedir. Çünkü Hz. Muhammed'in hangi aşamalardan, Kur'an'ın söylem açısından hangi süreçlerden geçtiğini göstermektedir. Şüphesiz burada birçok faktör iç içedir fakat beslenen kaynakların önemi göz ardı edilmemelidir. Çünkü her ne kadar İslami literatüre olan yatkınlığı kesin olsa da Oryentalist gelenekten aldıkları da bir o kadar mühimdir. Nitekim metnin iç bağlamını kullandığı kadar psikolojide manevi tecrübe yaşamış zatlarla ilgili dinamikleri de kullanmıştır. Sonuç olarak yöntemin önemi ortadadır. Yöntemsiz çalışılmadığı gibi, yöntem belirlendikten sonra da ondan sapmanın çelişkiler doğuracağını ifade etmek istiyoruz. Bu yazar örneğinde yöntemlerde bazı hususların model alınması gerektiği (Surelerin yapısını incelemek veya Kitab-ı Mukaddes kullanımı gibi), bazılarının tenkit edilmesi gerektiği (sırf yönetime bağlı kalmak için yapılan tercihler gibi) aşıkardır. Son olarak konusal gelişimin Tefsir ilminde vazgeçilmez bir unsur olduğunu ifade etmek istiyoruz.

Kaynaklar

Abdel Meguid, Noha. *Rhétorique du texte traduit et interprétation[s] du sens : application sur une sourate du Coran dans les traductions de Régis Blachère et Jacques Berque*. Paris : Université de la Sorbonne Nouvelle, Doktora Tezi, 2011.

Aksoy, Soner. "Mekkî-Medenî Süre Tespitinde Üslup ve Muhtevanın Önemi: İnsan Süresi Örneği". *Darulfunun İlahiyat* 29/1 (2018), 49-69.

Amene, Shahande – Rahim, Khakpoor. "Comment Blachere Compiled the Qur'an and Its Relation to the Assignment of Distorting the Quran (Reviews and Criticism)". *Asian social Science* 12/6 (2016), 55-60

- Andrae, Tor. *Les Origines de l'İslam et le Christianisme*. çev.: Jules Roche. Paris: Adrien-Maisonneuve, 1955.
- Baysal, Sıddık. "Mekkî-Medenî Olgusunun Kur'an Lafız ve İbarelerinin Anlam ve Delaletlerini Belirleyiciliği:107/Mâûn Suresi Örneği". *B. U. İslamî Bilimler Fakültesi Dergisi* 3/5 (2016), 23-58.
- Blachère, Régis. *Introduction au Coran*. Paris : Librairie Orientale et Américaine G.-P. Maisonneuve, 1947.
- Blachère, Régis. *Le Coran Traduction Nouvelle*. 3 Cilt. Paris : G.P Maisonneuve et Cie Editeur, 1949.
- Blachère, Régis. *Introduction au Coran*. Paris : Librairie G.-P Maisonneuve Editions Besson & Chantemerle, 2. baskı,1959.
- Blachère, Régis. *Le Coran*. Paris : G.-P. Maisonneuve et Larose, 1966.
- Blachère, Régis. *Le Problème de Mahomet*. Paris: Presses Universitaires de France, 1952.
- Buba, Fatih. *Ayetlerin Nüzul Zamanlarının Tespitinde Blachère ve Derveze'nin Mukayesesi*. Ankara: ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- el-Buhari, Muhammed b. İsmail. *el-Camiu es-sahih*. thk. Şuayb el-Arnaut, Adil Mürşit. Beyrut: er-Risaletü'l-Alemiyye, 2011.
- Caetani, Leone. *Annali dell'İslam*. Milano : Ulrico Hoepli, 1905.
- Çonkor, Burhan. "Son Dönem Mekkî Surelerde Öne Çıkan Toplumsal Mesajlar". *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü* 11/1 (2020), 321-352.
- Delacroix, Henri. *Etudes d'Histoire et de Psychologie du Mysticisme Les Grands Mystiques Chrétiens*. Paris: Felix Alcan Editeur, 1908.
- Demirci, Muhsin. *Kur'an Tarihi*. İstanbul: İFAV, 8. Baskı, 2015.
- Dussaud, René. "Régis Blachère-Le Problème de Mahomet". *Syria*, 30:1/2 (1953),162-164.
- Elisséeff, Nikita. "Régis Blachère (1900-1973)". *Arabica*, 22/1 (1975), Brill, 1-5.
- Gözeler, Esra. "Surelerin Mekkiliği ve Medeniliği : 22/ el-Hacc Suresi Örneği". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 58/1 (2017), 69-108.
- Gözeler, Esra. "Mekki-Medeni sure tertipleri :Hz. Aişe, İbn Abbas-Kurayb,

- Mücahid ve Katade Rivayetleri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 58/1 (2017), 225-238.
- İbn Ebi Davud, Abdullah Süleyman b. el-Eşas es-Sicistani. *Kitabü'l-mesahif*. nşr. Arthur Jeffery. Leiden: E.J. Brill, 1937.
- İbn Hişam, Abdulmelik b. Eyyub el-Himyeri. *es-Sîretu'n-nebeviyye*. thk. Mustafa es-Sakka, Mustafa el-Halebi. Kahire : 1955.
- İbn Sad, Muhammed ez-Zühri. *Kitabü't-Tabakati'l-Kebir*. thk. Ali Muhammed Ömer. Kahire: Mektebetü'l-Hanci, 2001.
- Julien, Charles-André. "Celui qui montrait la Voie Droite". *Régis Blachère Analecta*. Damas : Institut Français de Damas, 1975.
- Kaya, Remzi. "Mekkî Surelerde ehl-i Kitap". *Kur'an Nüzulunun Mekke Dönemi*. 171-189. Çorum: Çorum Belediyesi Kültür Yay., 2013.
- Kechrid, Salah ed-Din. *Initiation à l'Interprétation Objective du texte intraduisible du Saint Coran*. Dâru'l-Garbî el-İslamî : 1994.
- Laoust, Henri. "Notice sur la vie et les travaux de M. Régis Blachère", *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 121^e année, 3:197, 560-576.
- Massé, Henri. " Introduction au Coran by Régis Blachère ". *Revue de l'Histoire des Religions* 134 : 1/3 (1947-1948), 217-219.
- Metin, İsmail. *Fransız Oryantalistlerin siyer literatüründe Hz. Muhammed İmajı (Maurice Gaudefroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson örneği)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Metin, İsmail. "Batı'da Hz. Muhammed'in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar: Maurice Gaudefroy-Demombynes, Régis Blachère ve Maxime Rodinson Örneği." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* IX/45 (2016), 1023-1032.
- Miquel, André. " Le Langage d'une vie ". *Régis Blachère Analecta*. Damas : Institut Français de Damas, 1975, XIII-XVI.
- Mohamed Ali, Abdel Jalil. *Approche polysémique et traductologique du Coran : la sourate XXII (Al- Hâjj [le pèlerinage]) comme modèle*. Marsilya : Université d'Aix-Marseille, Doktora Tezi, 2017.
- Montet, Edouart. *Le Coran*. Paris: Payot, 1925.

Muir, William. *The Coran: Its Composition and Teaching and the Testimony It Bears to the Holy Scriptures*. Londra: Society for Promoting Christian Knowledge, 1878.

en-Nesefî, Ebu'l-Berakat Abdullah b. Ahmed. *Medariku't-tenzil ve hakaiku't-te'vil*. thk. Yusuf Ali Büdeyvi. Beyrut : Dâru İbn Kesîr, 2008.

Nöldeke Theodor - Friederich Schwally - Gotthelf Bergstrasser - Otto Prezl. *Geschichte des Qorans*. Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung, 1909.

Nöldeke Theodor - Friederich Schwally - Gotthelf Bergstrasser - Otto Prezl. *The History of the Qur'an*, (ed.) ve çev.: Wolfgang H. Behn. Leiden&Boston: Brill, 2013.

Nuhoğlu, Hidayet Yavuz, "Blachère, Régis". *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 6/244-245 Ankara: TDV Yayınları, 1992.

Okumuş, Mesut, "Kur'an'ın Kronolojik Okunuşunun Muhasebesi". *İslami İlimler Dergisi Yay.* (2007), 91-109.

Okumuş, Mesut. "Kur'an'ın Tedrici Nüzul süreci Bağlamında Mekkî ve Medenî sureler Üzerine". *Eskişeni* 27 (2013), 7-21;

Okumuş, Mesut. "Tefsir Usulü", *Kur'an İlimleri ve Tefsir Tarihi*. ed. Mehmet Akif Koç. 279-375. Ankara: Grafiker, 2021.

Paret, Eve, "Bibliographie de Régis Blachère", *Régis Blachère Analecta*. Damas: Institut Français de Damas, 1975, XVII-XLV.

Parrot, André. "Régis Blachère (1900-1973)". *Syria*, 50:3/4 (1973), Institut Francais du Proche-Orient, 476-478.

Polat, Fethi Ahmet. "Mekkî surelerde Müşriklere Yönelik Eleştirel Dil". *Kur'an Nüzulunun Mekke Dönemi (Çorum Belediyesi Kültür Yay., 2013)*, 146-168.

Régis Blachère Analecta. Damas : Institut Français de Damas, 1975.

Rodinson, Maxime. "Bilan des Etudes Mohammadiennes". *Revue Historique* 229/1 (1963), 169-220.

es-Suyûtî, Celeleddin. *el-İtkân fi ulûmi'l-kur'ân*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. el-Memleketü'l-Arabiyyetü es-Suudiyetü.

et-Taberi, Muhammed b. Cerir. *Camiu'l-beyan an tevili âyi'l-Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki. Riyad: Dâru Alemü'l-Kutub, 2003.

- Ulfah, Maria. *Orientalisme dalam Studi Islam (Kronologi Al-Qur'an I (Gustav Weil, Noldeke-Schwally dan Blachère))* (Sınav Kağıdı 2019). İnstitut İlmü al-Qur'an. Arrazy Hasyim.
- Ünal, Mehmet. "Kur'an'ın Metinleşme Tarihi". *Kur'an İlimleri ve Tefsir Tarihi*. ed. Mehmet Akif Koç. 75-104. Ankara: Grafiker, 2021.
- Watt, Montgomery. *Kur'an'a Giriş*, çev. : Süleyman Kalkan, Ankara : Ankara Okulu yay., 2013.
- Yargıcı, Atilla. "Mekkî ve Medenî Surelerin Ana Mesajları Açısından Değerlendirilmesi", *İslamî Araştırmalar Dergisi* 17/4 (2004), 281-294.
- Yılmaz, Ensar. *Franızca Literatürde Hz. Muhammed ve Kur'an'a Yaklaşımlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Yılmaz, Ensar. "Fransız Müsteşrik Régis Blachère'in Kur'an'a Yaklaşımı". *İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 19 (2023), 43-86.
- Yılmaz, Ensar. "Fransız Oryantalist Régis Blachère'in Kıraatlere Yaklaşımı". *Turkish Studies - Religion* (2023), 491-513.
- GloQur.de. "Qur'an translation of the week #80: A Tunisian translator's Qur'an with a French artist's illuminations- Ameer Ghedira's Le Coran (Lyon 1957)". Erişim 15 Ocak 2026.